

Kolme pikkusanaa

eri

Nykysuomen sanakirja valaisee *eri*-sanana käyttöä mm. seuraavilla esimerkeillä: »Kellot näyttävä eri aikaa.» / »Eri maa eri elämä, eri lintu eri ääni.» Näissä *eri* on välttämätön, sillä lauseiden merkitys muuttuisi tai ne kävisivät suorastaan käsittämättömiksi, jos sana jäisi pois. Seuraavissa virkkeissä *eri* sen sijaan on merkityksetön täytesana, joka vain tarpeettomasti pitentää virkettä ja laimentaa sen tehoa: »Kilpailuun osallistuu ajajia 11 eri maasta.» / »Päivän mittaan joudumme tapaamaan useita eri ihmisiä.» / »Vaikutelma ihmisestä, jonka näemme ensimmäisen kerran, riippuu monista eri seikoista.» Sana on liikanainen, koska pääsanalla on toinen adjektiiviattribuutti (»yhdestätoista», »useita», »monista»). Jos attribuuttia ei ole, niin *eri* on tietenkin tarpeen vaatima, siis esim.: »Kilpailuun osallistuu ajajia eri maista.»

eräs

Vieraan kielen epämääräinen artikkeli suomennetaan usein sanalla *eräs* ajattelematta tarkemmin, onko sen käyttöön lainkaan aihetta. Suomihan ei ole varsinainen artikkelikieli, ja monissa tapauksissa *eräs* on samanlaista turhaa painolastia kuin *eri*. Mikäli *eräs* tuntuu tarpeelliselta, olisi kuitenkin syytä harkita, eikö sitä voisi välttää muuttamalla sanajärjestystä. Seuraavassa esimerkissä, joka on Nykysuomen sanakirjasta, katsotaan *eräs* tarpeettomaksi: »Kaivos on eräs maailman tuottoisimpia.» Lisään tähän vielä muutamia omia poimintojani: »Ihmisystävällinen rahamies oli lahjoittanut eräälle tietylle sairaalalle uima-altaan.» — Tässä on ensinnäkin *tiety* tarpeeton, koska *eräs*-sanaa käytetään »oliosta tai asiasta, jonka puhuja (kirjoittaja) tietää, mutta jonka hän jättää tarkemmin määrittämättä, selittämättä»

(NS). Mutta lause ei kärsi, vaikka myös *eräs* jätettäisiin pois.

Eräs-sanaa voidaan käyttää attribuuttina, jos sitä seuraava adjektiivi on positiivissa («eräs tärkeä kysymys»), mutta ei yksiköllisen komparatiivin eikä superlatiivin edellä. Seuraava esimerkki ja sen korjaus on Nykysuomen sanakirjasta: »Tämä nykypäivien fysiikan eräs tärkein saavutus» ~ »Tämä saavutus, joka on nykyfysiikan tärkeimpiä». Samanlainen virhe piilee myös seuraavassa virkkeessä: »Ihmiskunnan voimakas lisääntyminen on tuonut mukanaan monia vaikeita ongelmia, joista eräs tärkein on ravinnonsaannin turvaaminen.» Pitäisi olla: »joista tärkeimpiä on r.t.» / »Viime vuoden lukuisat huhut - - ovat keskittyneet juuri S:n ympärille ja hänen on onnistunut säilyttää asemansa eräänä Kremlin arvoituksellisimpina ja mielenkiintoisimpina hahmoina» — Virke on rakenteellisesti virheellinen, koska »eräänä» on yksikön, mutta sen pääsana »hahmoina» monikon essiivissä. »Eräänä (tai yhtenä) hahmoista» sen sijaan on mahdollinen, joten virkkeen jälkiosa pitäisi korjata: »eräänä Kremlin arvoituksellisimmista ja mielenkiintoisimmista hahmoista».

Muuan

Sana on taiputukseltaan vaillinainen ja myös sikäli poikkeuksellinen, että sen heikkoasteiset muodot ovat äänteellisesti itämurteiden mukaisia, *d*:ttömiä (*muuan*, *muuatta*, *muuanna*). Mahdollisia ovat tosin myös *muudan*, *muudatta* (tai *muudanta*) ja *muudanna*, mutta niitä näkee harvemmin. *Muuan*-sanaa käytetään samoin kuin *eräs*-sanaa »oliosta tai asiasta, jonka puhuja (kirjoittaja) tuntee, mutta jonka hän olettaa kuulijalle (luki-

jalle) tuntemattomaksi» (NS). Vieraasta kielestä käännettäessä *muuan* joutuu toisinaan epämääräisen artikkelin paikalle samaan tapaan kuin *eräs*-sanakin: »Palvellessani Vietnamissa muuan nuori armeijan lentäjä tuli pöytäni luo pyytäen saada käyttää puhelinta.» / »Eräänä tammikuun iltana v. 1963 muuan kookas ja komea 24-vuotias mies laskeutui suihkukoneesta Miamin lentokentälle.» / Toisinaan on ehkä toiston välttämiseksi samassakin virkkeessä sekä *muuan* että *eräs*: »Muuan karjapaimen astui eräänä aamuna erään texasilaisen pikkukaupungin saluunaan.» — Näin vierasvoittoisista käänöksistä voi usein päästä kotoisempiin muuttamalla vähän sanajärjestystä. Kuten jo Setälän lauseopissa mainitaan, »se lauseenjäsen, jolla ilmoitetaan tuntematon tai ennen mainitsematon olio, asetetaan lauseessa viimeiseksi tai ainakin loppupuoleen». Tuntematon on siteeratuissa virkkeissä ilmaistu subjektilla («muuan lentäjä», »muuan mies», »muuan karjapaimen»). Kun suora sanajärjestys muutetaan epäsuoraksi, ei *muuan*-sanaa tarvita lainkaan. Virkkeet tulisivat tällöin kuulumaan hie-man lyhennettyinä: »Palvellessani Vietnamissa tuli nuori armeijan lentäjä pöytäni luo . . .» / »Eräänä tammikuun iltana laskeutui kookas ja komea mies suihkukoneesta . . .» / »Eräänä aamuna astui texasilaisen pikkukaupungin saluunaan karjapaimen.» Epäsuora sanajärjestys ei ole suinkaan kaikissa tapauksissa epäsuomalainen. Seuraavasta virkkeestä voitaisiin *muuan*-sana poistaa ka-joamatta siihen muulla tavalla: »Otin taskustani ison leipäpalasen, nahkaisen mukin ja pullon muuatta eliksiiriä, jota sen ajan rohdoskauppiat myivät matkailijoille.»

VEIKKO RUOPPILA